

TÓTH ENIKÓ

NYELVHASZNÁLATI ÚTMUTATÓ A KÁRPÁTALJAI MAGYAROKNAK

„A nyelvet a használat élteni. A kisebbségi nyelvek számára (mint amilyen a magyar nyelv Kárpátalján) a használat lehetőségét az állam által biztosított jogi keret teremti meg. Pontosabban fogalmazva mégsem önmagában csak ez: sok múlik ugyanis az állampolgárok jogismeretén és tudatos hozzáállásán is a jogok érvényre juttatása terén” – olvashatjuk a 2014 tavaszán, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. gondozásában, a budapesti Nemzetpolitikai Kutatóintézet, a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és Hodinka Antal Intézet együttműködéseként létrejövő, Budapesten megjelent *Nyelvi jogaink és lehetőségeink. Útmutató és tájékoztató a nyelvtörvény gyakorlati alkalmazásához kárpátaljai magyaroknak* c. kiadvány bevezetőjében. A három szerző – Beregszászi Anikó és Cserniczkó István, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola két oktatója, illetve Ferenc Viktória, a Nemzetpolitikai Kutatóintézet munkatársa – munkája a 2012-ben elfogadott „Ukrajna törvénye az állami nyelvpolitika alapjairól” című jogszabályhoz készített tájékoztató. A *Nyelvi jogaink és lehetőségeink* című füzet a vajdasági (Beretka 2011), az erdélyi (Bogdán-Mohácsék szerk. 2012) és felvidéki (Cúth–Horony–Lancz 2010, 2012), hasonló céllal készült anyanyelv-használati útmutatók sorát bővíti.

A nyelvtörvénnyel kapcsolatban Cserniczkó István és Tóth Mihály tollából már született egy orosz nyelvű tudományos kommentár (Tóth–Cserniczkó 2013), ugyanakkor vitathatatlan, hogy szükség volt egy magyar nyelvű nyelvi-jogi tájékoztatóra, mely kifejezetten a kárpátaljai magyar közösség számára nyújt segítséget, útmutatást, tanácsot a jogszabályban foglaltak gyakorlati alkalmazásához.

A füzet megjelenésének mértéjt a szerzők a következőképpen fogalmazzák meg: „Ha nem ismerjük nyelvi jogainkat, és nem használjuk az anyanyelvünket a lehető legtöbb helyzetben, a nyelv visszaszorul, s talán a gyermekeink, unokáink számára már nem lesz természetes, hogy Kárpátalján a magyar nyelvhasználatnak történelmi hagyományai, intézményrend-

szerei vannak”. A kiadvány célja, hogy a kárpátaljai magyar nyelvhasználót megismertesse a nyelvi jogaival, anyanyelv-használatának lehetőségeivel a különböző szintereken, emellett arra ösztönzi az olvasót, éljenek nyelvi jogaikkal, használják ki a nyelvtörvény adta lehetőségeket.

A szerzők a jogszabály vonatkozó cikkelyeire, bekezdéseire hivatkozva, közérthető formában válaszolják meg azokat a kérdéseket, melyekről úgy gondolják, a nyelvhasználóban felmerülhetnek. Az élet különböző területein felmerülő nyelvhasználati kérdések mellett az olvasó megtudhatja, mely nyelvekre terjed ki a jogszabály hatálya, hol hatályosak törvény regionális vagy kisebbségi nyelvekre vonatkozó rendelkezései, megismerkedhet a 2001-es népszámlálás Ukrajna és Kárpátalja anyanyelvi összetételével kapcsolatos adataival. Megtudhatjuk például, hogy a törvény értelmében a magyar nyelv egyike Ukrajna regionális vagy kisebbségi nyelveinek. Azt is bemutatják a szerzők, hogy Kárpátalján mely közigazgatási egységeken belül éri el a magyar anyanyelvűek száma a jogszabály által ahhoz előírt 10%-os arányt, hogy az használható legyen az állami és önkormányzati hivatalokban, a közéletben stb. A megyei szint mellett a magyar anyanyelvűek aránya 4 járásban (Beregszászi, Munkácsi, Nagyszőlősi és Ungvári), 2 megyei alárendeltségű városban (Beregszász, Csap), 2 járási székhelyen (Nagyszőlős, Técső), valamint 69 falusi, nagyközségi önkormányzat területén (106 faluban, nagyközségben) éri el azt az arányt, amely ahhoz szükséges, hogy a jogszabály rendelkezései kiterjedjenek anyanyelvünkre az adott közigazgatási egység területén (12. old.) Emellett a törvény elemzése mellett sok hasznos és érdekes információt tartalmazó kiadvány felsorolja azokat a kárpátaljai településeket is, ahol más kisebbségi nyelv is regionális nyelvi státussal rendelkezik (pl. a szlovák az ungvári járási Órdarma községben, az orosz Ungváron, Munkáacson és Csapon, stb.). Mindezek bemutatását táblázatokkal, térképekkel teszi szemléletesebbé.

Az olvasót konkrét kérdések és válaszok formájában ismertetik meg a jogszabályban foglaltakkal. Megtudhatjuk, hogy a nyelvtörvény milyen nyelvhasználati lehetőségeket biztosít az önkormányzatoknak, egyházaknak, civil szervezeteknek, egy egyszerű állampolgárnak. Olvashatunk arról, hogy hol kötelező kitenni a kétnyelvű helységnev- és utcanévtáblákat; használható-e a magyar nyelv a hivatali ügyintézésben szóban és írásban; lehetnek-e kétnyelvű pecsétek és formanyomtatványok; egy vállalkozó hirdetheti-e magyar nyelven a szolgáltatásait; a különböző közéleti szintereken (rendőrség, tűzoltóság, kórház, bank stb.) használható-e a magyar nyelv stb.

A füzet végén megtalálható az Ukrajna törvénye az állami nyelvpolitika alapjairól című jogszabály teljes ukrán nyelvű szövege, mellette a magyar nyelvű fordítása. Mivel az útmutatóban végig hivatkoznak a szerzők a jogszabály megfelelő cikkelyeire, bekezdéseire, így maga az olvasó is könnyedén utána olvashat a törvény vonatkozó részeinek.

A kiadvány lapjait egy- és kétnyelvű feliratokról készített fotók színesítik, ezáltal is rávilágítva a kárpátaljai többnyelvű valóságra.

A Nyelvi jogaink és lehetőségeink füzet hiánypótló kiadvány. Közértetű módon, olvasmányosan ismertet meg minket, kárpátaljai magyar anyanyelvűeket, mint ahogy a címben is szerepel, nyelvi jogainkkal és lehetőségeinkkel, nem titkolva azt a célt, miszerint arra buzdítják az olvasót: éljünk jogainkkal! Hiányosságaként talán az említhető meg, hogy nincs benne a keresést megkönnyítő tárgymutató.

Az útmutatót a Kárpátalja Magyar Pedagógusszövetség közvetítésével juttatják el a könyvtárakba, az oktatási intézményekbe, az önkormányzatokhoz, társadalmi szervezetekhez. A tájékoztató anyaga elektronikusan is elérhető, pdf formátumban letölthető a Nemzetpolitikai Kutatóintézet, valamint a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola honlapjáról, illetve a <http://karpatalja.blog.hu/> weblaprol.

Beregszászi Anikó, Cserniczkó István, Ferenc Viktória: *Nyelvi jogaink és lehetőségeink. Útmutató és tájékoztató a nyelvtörvény gyakorlati alkalmazásához kárpátaljai magyaroknak*. Budapest: Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2014. 101 oldal.

IRODALOM

Beretka Katinka 2011. *Nyelvi jogaink Szerbiában: Anyanyelv-használati útmutató*. Szabadka: Magyar Nemzeti Tanács.

Bogdán Andrea – Moháček Magdolna szerk. 2012. *Nyelvi jogok: útmutató*. Kolozsvár: Nemzeti Kisebbségkutató Intézet.

Cúth Csaba – Horony Ákos – Lancz Attila 2010. *Nyelvi jogok Szlovákiában (Anyanyelv-használati útmutató)*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet.

Cúth Csaba – Horony Ákos – Lancz Attila 2012. *Nyelvi jogok Szlovákiában (Anyanyelv-használati útmutató)*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet.

Tóth Mihály – Cserniczkó István (Товт Михаил – Черничко Степан) 2013. *Научно-практический комментарий Закона Украины об основах государственной языковой политики (с приложениями)* [Scientific-practical commentary on Ukraine's Law on Principles of State Language Policy]. Киев: ВОО Правозащитное общественное движение «Русскоязычная Украина».